Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti *Musiqi elmi, mədəniyyəti və təhsilinin aktual problemləri* №1, 2025, **s. 80-85**
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет *Актуальные проблемы музыкальной науки, культуры и образования* №1, 2025, **c. 80-85**
Azerbaijan State Pedagogical University *Actual problems of the science, culture and education of music* №1, 2025, **p. 80-85**

**UOT 37.035:78**

**Ş.F.Məmmədli**
magistrant
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68
e-mail: sebnem.memmedli.2001@gmail.com

# MƏDƏNİ İRSİN MUSİQİ TƏHSİLİNDƏ ROLU

***Açar sözlər:*** *mədəni irs, musiqi təhsili, milli musiqi, musiqi irsi, tədrisdə istifadə,milli musiqi ənənələri*

Bu məqalədə mədəni irsin musiqi təhsili alan şagirdlərin həyatındakı rolu araşdırılır. Məqalə mədəni irsin musiqi təhsilindəki vacib rolunu və mühüm əhəmiyyətini özündə əks etdirir. Burada qeyd olunur ki, şagirdlərdə mədəni irsi formalaşdırmaq onları nəinki bir musiqi sevər kimi inkişaf etdirir, hətta şəxsiyyət kimi formalaşdırır. Məqalədə maddi mədəni irs ilə qeyri-maddi mədəni irsin fərqi açıq şəkildə qeyd olunmuşdur. Həmçinin məqalədə mədəni irsin qorunması və inkişafına musiqiçilərin dəstək olması, eləcə də cəmiyyətin bütün üzvlərinin bu prosesdə iştirak etməsi xüsusi vurğulanmışdır. Bu məqalədə şagirdlərə musiqi dinlətməyin, xüsusən də milli musiqi dinlətməyin faydaları qeyd olunmuşdur. Məqalədə musiqi dərslərində şagirdlərə milli musiqi alətlərimizin öyrədilməsinin həm onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına, həm də mədəni irsimizin inkişafına olan töhfələrindən söhbət açılır. Belə ki, mədəni irsin musiqi müəllimi üçün əhəmiyyətinin bütün aspektləri tam şəkildə araşdırılmış, musiqi təhsilindəki mədəni irsin dörd əsas funksiyası da tam aydın şəkildə açılmışdır. Həmçinin bu məqalədə muğam janrının musiqi dərslərində şagirdlərə öyrədilməsinin vacibliyi və əhəmiyyəti qeyd olunub.

**Ш.Ф.Маммадли**

# РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

***Ключевые слова:*** *культурное наследие, музыкальное образование, национальная музыка, музыкальное наследие, использование в обучении, национальные музыкальные традиции.*

В данной статье рассматривается роль культурного наследия в жизни учащихся, получающих музыкальное образование. В статье отражена важная роль и значение культурного наследия в музыкальном образовании.

Здесь отмечается, что формирование культурного наследия у учащихся не только развивает их как любителей музыки, но и формирует их как личностей. В статье четко прописана разница между материальным культурным наследием и нематериальным культурным наследием. В статье также подчеркивается поддержка музыкантами деятельности по сохранению и развитию культурного наследия, а также участие всех членов общества в этом процессе. В этой статье подчеркивается польза приобщения учащихся к музыке, особенно национальной. В статье рассматривается вклад обучения школьников игре на наших национальных музыкальных инструментах на уроках музыки как в их личностное развитие, так и в развитие нашего культурного наследия. В данной статье подробно рассматриваются все аспекты важности культурного наследия для учителя музыки. В статье также четко разъясняются четыре основные функции культурного наследия в музыкальном образовании. В статье также подчеркивается важность и значимость преподавания жанра мугам учащимся на уроках музыки.

**Sh.F.Mammadli**

## THE ROLE OF CULTURAL HERITAGE IN MUSIC EDUCATION

***Key words***: *cultural heritage, music education, national music, musical heritage, use in teaching, national musical traditions*

This article examines the role of cultural heritage in the life of students' music education. The article reflects the important role and importance of cultural heritage in music education. It is noted that forming cultural heritage in students not only develops them as music lovers, but also shapes them as personalities. The article clearly highlights the difference between tangible cultural heritage and intangible cultural heritage. The article also emphasizes the support of musicians in the preservation and development of cultural heritage, as well as the participation of all members of society in this process. This article highlights the benefits of teaching students to listen to music, especially national music. The article discusses the contributions of teaching students our national musical instruments in music lessons to both their personality formation and the development of our cultural heritage. This article fully examines all aspects of the importance of cultural heritage for a music teacher. The article also clearly outlines the four main functions of cultural heritage in music education. The article also highlights the importance and importance of teaching students the mugham genre in music lessons.

Mədəni irsin musiqi təhsilində rolu şagirdlərin mədəni inkişafı baxımından bütün dövrlərdə aktualdır.

Mədəni irs bir xalqın tarix boyunca yaratdığı və nəsildən-nəslə ötürdüyü maddi və qeyri-maddi dəyərlərin məcmusudur. UNESCO-ya görə, mədəni irs tarix, dil, incəsənət, musiqi, adət-ənənələr, folklor və digər mədəni dəyərləri özündə cəmləşdirir.

Mədəni irs iki əsas kateqoriyaya bölünür: maddi mədəni irs və qeyri-maddi mədəni irs.

Maddi mədəni irs dedikdə, bir millətin və ya cəmiyyətin tarixi, mədəni və estetik dəyərlərini əks etdirən, fiziki (maddi) formada mövcud olan abidələr, binalar, sənət əsərləri, arxeoloji tapıntılar, qədim əlyazmalar, musiqi alətləri, geyimlər və digər maddi dəyərlər nəzərdə tutulur. Bu irs nəsildən-nəslə ötürülərək qorunur və milli kimliyin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycan kontekstində maddi mədəni irsə misal olaraq Qız qalası, Şirvanşahlar sarayı, İçərişəhər, Qobustan qayaüstü rəsmləri, Karvansaraylar, xalçalar, milli geyimlər və musiqi alətləri (tar, kamança, balaban və s.) kimi dəyərləri göstərmək olar. Maddi mədəni irsə qısaca memarlıq abidələri, muzey eksponatları, musiqi alətləri, xalçalar və digər fiziki dəyərlər daxildir.Qeyri-maddi mədəni irsə isə – Musiqi, rəqs, folklor, milli adət-ənənələr, aşıq sənəti, muğam, xalq nağılları və s. daxildir. Qeyri-maddi mədəni irs dedikdə, bir xalqın mənəvi və mədəni kimliyini əks etdirən, lakin fiziki (maddi) formaya malik olmayan dəyərlər nəzərdə tutulur. Bu irs əsasən biliklər, bacarıqlar, ənənələr, folklor, musiqi, rəqslər, şifahi ədəbiyyat, mərasimlər, inanclar, mətbəx ənənələri və xalq sənətkarlığı kimi sahələri əhatə edir. Azərbaycan kontekstində qeyri-maddi mədəni irs nümunələri bunlardır: Muğam və aşıq sənəti; Novruz bayramı və onunla bağlı adət-ənənələr; Yallı, kosa-kosa, meydan tamaşaları; Məsnəvi, bayatı, nağıllar, dastanlar; Milli mətbəx ənənələri (plov, dolma, paxlava və s.); Xalq təbabəti və qədim müalicə üsulları və s. Bu irs UNESCO tərəfindən də qorunur və xalqın kimliyinin, mənəvi zənginliyinin ayrılmaz hissəsidir. Azərbaycan zəngin mədəni irsə malikdir. Muğam sənəti, aşıq yaradıcılığı, xalq mahnıları və rəqsləri bu irsin ən mühüm elementlərindən sayılır və UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilib.

Mədəni irsin musiqi təhsilində rolu çox böyükdür. Mədəni irs musiqi təhsilinin ayrılmaz hissəsidir. Gələcək musiqi müəllimi üçün milli musiqi irsinin öyrənilməsi və şagirdlərə düzgün şəkildə ötürülməsi vacibdir. Musiqi təhsilində mədəni irsin 4 əsas funksiyası vardır və bunlar aşağıdakılardır.

1. Milli identikliyin formalaşması – Şagirdlər milli musiqini öyrənərək Azərbaycan mədəniyyətini daha dərindən dərk edirlər.
2. Bədii-estetik zövqün inkişafı – Milli musiqi nümunələri vasitəsilə şagirdlərdə estetik duyum və yaradıcılıq qabiliyyəti formalaşır.
3. Musiqi təhsilinin keyfiyyətinin artırılması – Azərbaycan musiqisinin

öyrənilməsi təhsil proqramını zənginləşdirir və şagirdlərin marağını artırır.

4. Mədəni irsin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi – Müəllimlər vasitəsilə milli musiqi dəyərləri yeni nəsillərə çatdırılır.

Azərbaycan musiqi irsinin tədrisdə istifadəsi çox vacibdir. Çünki muğam dərsləri vasitəsi ilə şagirdlər muğamın melodik quruluşunu və onun hissiyyat dərinliyini öyrənirlər. Həmçinin orta məktəblərdə həm xalq mahnıları və aşıq sənəti həm də milli musiqi alətlərinin tarixi və ifaçılı haqqında biliklər tədris olunur. Musiqi festivalları, konsertər, yarışmalar və tədbirlər keçirtmək məktəblərdə şagirdlərin marağının artmasına səbəb olan amillərsən biridir. Hər dərs musiqi dərsi zamanı bir neçə dəqiqəni mütləq şəkildə musiqi dinləməyə ayırmalıyıq ki, şagirdlərin həm bədii mədəniyyəti həm də musiqi zövqü inkiçaf etsin.

Mədəni irsin musiqi müəllimi üçün əhəmiyyəti danılmazdır. Mədəni irsin musiqi müəllimi üçün əhəmiyyəti dedikdə, musiqi müəlliminin həm öz peşəkar inkişafı, həm də şagirdlərinin bədii-estetik dünyagörüşünün formalaşması üçün mədəni irsin rolunu nəzərdə tuturuq. Bu əhəmiyyət aşağıdakı aspektlərdə özünü göstərir:

1. Milli kimliyin formalaşması – Musiqi müəllimi milli musiqi irsini bilməklə şagirdlərində vətənpərvərlik hissini gücləndirir və milli dəyərləri təbliğ edir.
2. Peşəkar bacarıqların inkişafı – Mədəni irsi dərs proqramına daxil etmək müəllimin musiqi biliklərini zənginləşdirir və onu daha yaradıcı edir.
3. Musiqi təhsili və bədii zövqün formalaşması – Şagirdlər mədəni irs vasitəsilə musiqi janrlarını, ənənəvi musiqi formalarını və klassik irsi mənimsəyərək daha geniş musiqi dünyagörüşü qazanırlar.
4. Mədəni dəyərlərin nəsildən-nəslə keçməsi – Musiqi müəllimi mədəni irsi tədris etməklə ənənəvi musiqi biliklərini gələcək nəsillərə ötürmək missiyasını yerinə yetirir.
5. Yaradıcı tədris və motivasiya – Mədəni irsə əsaslanan tədris üsulları şagirdlərin dərsə marağını artırır və onları musiqi sahəsində daha fəal olmağa həvəsləndirir.
6. Qlobal və lokal mədəniyyət arasında bağ qurma – Musiqi müəllimi milli mədəni irsi beynəlxalq musiqi kontekstində izah etməklə şagirdlərə həm yerli, həm də qlobal musiqi anlayışlarını müqayisə etməyi öyrədir.

Bu baxımdan, mədəni irs musiqi müəlliminin pedaqoji və bədii mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsidir və onun tədris prosesində mühüm yer tutur.

Mədəni irsin musiqi təhsildə rolu yalnız musiqi biliklərinin ötürülməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda şagirdlərin şəxsiyyət kimi formalaşmasına, estetik dəyərlərinin inkişafına və musiqiyə dərin yanaşmalarına da təsir göstərir.

"Məlum olduğu kimi, şəxsiyyətin hər tərəfli inkişafı mürəkkəb bir

prosesdir. O, elmlərin əsaslarına yiyələnməyi, geniş biliklər diapazonu onların tətbiq edilməsi, hər hansı bir sahədə yüksək ixtisaalaşmanın müəyyən məqsədə uyğunluğunu və bu kimi keyfiyyətləri nəzərdə tutur." [1, s.6].

Mədəni irsi yalnız musiqiçilər deyil, cəmiyyətin bütün üzvləri inkişaf etdirməlidir. Mədəni irs bir xalqın kimliyini, tarixini və dəyərlərini əks etdirən ən dəyərli sərvətlərdən biridir. Onun qorunması və inkişaf etdirilməsi müxtəlif sahələrdə çalışan insanların birgə səyləri ilə mümkündür.

Tədqiqatçılar və alimlər – Mədəni irsin dərin araşdırılması, sənədləşdirilməsi və akademik müstəvidə inkişaf etdirilməsi üçün vacibdir.

Təhsil işçiləri və müəllimlər – Şagirdlərə və tələbələrə mədəni irsi öyrətmək, onları bu mövzuda məlumatlandırmaq və maraq oyatmaq üçün mühüm rol oynayırlar.

Dizaynerlər və sənətkarlar – Mədəni elementləri müasir incəsənətdə, geyimdə, memarlıqda və digər sahələrdə yenidən təqdim edərək onun yaşamasına töhfə verə bilərlər.

Dövlət və qeyri-hökumət təşkilatları – Mədəni irsin qorunması və inkişafı üçün proqramlar hazırlayır, hüquqi və maddi dəstəklə təmin edirlər.

İT mütəxəssisləri və media nümayəndələri – Rəqəmsal platformalar, sosial media və texnologiya vasitəsilə mədəni irsi geniş auditoriyaya çatdırmaqda mühüm rol oynayırlar.

İqtisadiyyat və turizm sahəsində çalışanlar – Mədəni irsi qoruyaraq turizmin inkişafına töhfə verir və onu gələcək nəsillərə ötürmək üçün iqtisadi imkanlar yaradırlar.

Musiqiçilər mədəni irsin qorunması və inkişafında mühüm rol oynayırlar lakin cəmiyyətin hər bir üzvü bu prosesdə iştirak etməlidir. Bu fikri şagirdlərimizə musiqi dərslərində təbliğ etməliyik ki, istər gələcəkdə musiqiçi olsunlar istərsə də olmasınlar yenə də mədəni irsimizi qorumağa çalışsınlar.

Gələcək musiqi müəllimi üçün mədəni irsin öyrənilməsi və tədrisdə tətbiqi də çox vacibdir. Milli musiqini öyrədən müəllimlər şagirdlərdə milli şüurun inkişafına kömək edir. Musiqi müəllimləri şagirdlərin yaradıcılığını və ifaçılıq qabiliyyətini inkişaf etdirməlidirlər və bunun üçün də milli musiqi elementlərindən istifadə edə bilərlər. Həmçinin müasir musiqi müəllimi mədəni irsi şagirdlərə tədris edən zaman innovativ təlim metodlarından istifadə edərək dərsi daha maraqlı, əyləncəli, aktiv və yadda qalan edə bilər.

Mədəni irs, xüsusilə də milli musiqi irsi, musiqi təhsilində mühüm yer tutur. Bu dəyərlərin qorunması və təbliği üçün musiqi müəllimlərinin bu irsi dərindən mənimsəməsi və müasir təhsil metodları ilə şagirdlərə ötürməsi vacibdir. Beləliklə, gələcək musiqi müəllimləri yalnız peşəkar biliklərə yiyələnmir, həm də milli dəyərlərin qoruyucusu kimi çıxış edirlər.

Şagirdlərimizdə mədəni ətraf mühit formalaşdırmaq üçün ənənəvi musiqiyə gündəlik təmas etmək lazımdır. Şagirdlərin Azərbaycan xalq

musiqisini və xüsusi ilə Azərbaycan muğamını dinləməsi, onları gündəlik musiqi repertuarına daxil etmələri lazımdır.

"Muğamlar Azərbaycan musiqisinin janrları içərisində ən əhəmiyyətli və əsas yerlərdən birini tutur. Muğam Azərbaycan musiqi təfəkküründün ən ali və parlaq yaradıcılıq təzahürüdür." [2, s.61].

**Nəticə.** Gələcək musiqi müəllimləri üçün müasir və elmi əsaslı dərsliklər, metodik vəsaitlər və musiqi antologiyaları hazırlanmalıdır. Gələcək musiqi müəllimlərinin Azərbaycan mədəni irsi ilə bağlı biliklərinin artırılması üçün akademik təhsil, praktiki məşğələlər, mədəni tədbirlər, texnologiyadan istifadə və kurikulum yenilikləri kimi müxtəlif yanaşmalardan istifadə olunmalıdır. Bu prosesdə universitetlər, mədəniyyət müəssisələri və dövlət qurumları əməkdaşlıq etməli, müəllimlərə musiqi irsini qorumaq və inkişaf etdirmək üçün geniş imkanlar yaradılmalıdır.

**Aktuallıq.** Mədəni irsin musiqi təhsilində rolu təkcə tədris aspekti ilə məhdudlaşmır, bu amil həm də milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından əvəzsiz əhəmiyyət kəsb edir. Bu səbəbdən musiqi təhsili sistemində mədəni irsə əsaslanan yanaşmaların genişləndirilməsi zəruridir.

## ƏDƏBİYYAT


1. Əsgərova S. Musiqi müəllimi. Bakı, işıq, 1993, 184 s.
2. Əfəndiyev T. Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti. Kitab-ensiklopediya. Bakı 2003, 208 s.
3. Qədimova J. Musiqinin tədrisi metodikası. Dərslik, Bakı,2023, 484s.
4. Rəcəbov O., Hidayətova F. Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisi və tərbiyəsi metodikası. Bakı, 2013, 258 s.
5. Məmmədova S. Mədəniyyətşünaslıq. Dərslik. Bakı: Kooperasiya, 2001, 202 s.
6. Aslanov A.M. Estetika aləmində. Bakı, 1988, 248 s.
7. Quliyev S. Musiqi və onun tədrisi metodikası. Bakı,1978,128 s.
8. Nəcəfzadə A. Azərbaycan incəsənət tarixi. Bakı: Şərq-Qərb, 2018, 327 s.
9. İsmayılov M. Azərbaycan xalq musiqisinin janrları. Bakı: Mütərəccim, 2023, 136 s.



**Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 30.03.2025**
**Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.05.2025**
**Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 27.05.2025**
**Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:**
**pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nelli Abutidze**
**ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.**